

TÜRKİYE'NİN YENİ MÜCADELE ALANI: DOĞU AKDENİZ VE KIBRIS – DİPLOMATİK GÖZLEM- TEMMUZ 2019

Umur Tugay YÜCEL

Blog No: 51
17.07.2019

Diplomatik Gözlem (Temmuz 2019, Sayı 90, s.8-12)

Umur Tugay YÜCEL

Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece ikmal yollarımız tıkanır. Kıbrısa dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir. Mustafa Kemal ATATÜRK

Bu mücadele son yıllarda Akdenizin doğusunda doğal gaz ve petrol rezervlerinin keşfedilmesi ile başladı. Bölgeye hem küresel oyuncular hem de bölgenin güçlü aktörleri akın etti. Bu süreç içerisinde Doğu Akdenizin ortasında stratejik bir öneme sahip Kıbrıs adasının da ağırlığı artmış oldu. Kıbrıs adası doğu Akdenizin ortasında doğal bir uçak gemisidir. Ortadoğuya ve Kuzey Afrikaya hâkim bir konumdadır. Bu uçak gemisi ada, Türkiyenin güney sınırını denetim altına alır. Kıbrıs adası Türk varlığı açısından da gayet önem taşımaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ekonomik, askeri ve stratejik olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Çerçeveyi daha büyüttüğümüzde ise Akdenizin Afrika, Avrupa ve Asya kıtalarının arasına yerleşmiş oluğunu görüyoruz. Birçok önemli medeniyete ve imparatorluğa ev sahipliği yapmış bir bölgedir. Doğu Akdeniz, Ortadoğu gibi petrol ve gaz rezervleri açısından çok önemli olan bir coğrafyanın Egeye, Karadenize, Kızıldenize ve hatta Atlantik Okyanusuna açılan kapısıdır. Dünya ticaretinin %30u Akdeniz havzasından geçmektedir. Akdenizde her gün ortalama 4.000 kargo gemisi seyir halindedir. Her yıl 40.000 Rus ticaret gemisi boğazlardan Akdenize geçmektedir.

Tarih boyunca stratejik önemini koruyan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs artık bir enerji üssü profili çizmektedir. Bölgede ilk doğal gaz rezervi 1999 yılında İsrail tarafından Leviathan isimli

sahada bulunmuştur. Bölgede en kapsamlı çalışmayı Amerikan Jeolojik Araştırma Merkezi (USGS) 2010 yılında yayınlamıştır. Yapılan araştırmalara göre Kıbrıs adası civarında 8 milyar varillik petrol yatağı bulunmaktadır. Yine Doğu Akdeniz'de 10-15 trilyon metreküp doğal gaz rezervi bulunmuştur. Bunun yanında keşfedilmeyi bekleyen büyük rezervlerin varlığı da öne sürülmektedir. Uluslararası raporlarda Doğu Akdenizin dünya doğal gaz rezervlerinin %47sine sahip olduğu dile getirilmiştir. Doğu Akdeniz enerji savaşları sürecinin böylece başladığını söyleyebiliriz. Bu mücadelede ne yazık ki Rum ve Yunan tarafı hızlı ilerlemiştir. Rumlar ve Yunanlılar bölgeye İngilizler, Fransızlar, Amerikalılar ve İtalyanlar gibi önemli küresel aktörleri davet etmiştir. Bunun yanında GKRY, 17 Şubat 2003te Mısırla, 17 Ocak 2007de Lübnanla, 17 Aralık 2010da ise İsrail ile MEB Sınırlandırma Anlaşmaları imzalayarak Doğu Akdenizi diğer devletler ile paylaşmıştır. Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde düzenlenmiştir. MEB, kıyı devletine; kıyıdan başlayarak açık denize doğru en fazla 200 deniz mili (320 km) kadar uzanan bölgede, gerek deniz yatağı altında, gerek içerisinde egemenlik hakları içeren bir kavramdır.

Ocak 2019da GKRY, Yunanistan, İtalya, İsrail, Mısır ve Ürdün Kahirede gerçekleştirdikleri toplantıda imzaladıkları işbirliği anlaşmaları ile Türkiye ve KKTCyi dışlayan Doğu Akdeniz Gaz Forumunu kurdular.Rumlar ABD-AB-İngiltere ve İsrail-Mısır-Lübnan bloklarını oluşturdular. Ayrıca ABDli ExxonMobil-Noble, Fransız Total, İtalyan Eni, Kore Kogas ve Katar QatarPetroleum gibi dev enerji şirketlerini bölgeye çağırdılar. Rum tarafı bu enerji şirketleri ile anlaşmalar yaparak bölgeyi araştırmaya açmıştır. Yapılan anlaşmalarda ne Türkiye ne KKTC dikkate alınmıştır. Oysa söz konusu olan sahalarda çıkarılacak olan doğal gaz ve petrol üzerinde bölge ülkeleri olan Türkiye, KKTC, Mısır, Lübnan, GKRY, Suriye, İsrail ve Filistin hak sahibidir. Buna karşılık GKRY Doğu Akdenizde Münhasır Ekonomik Bölge olduğunu öne sürdüğü Afrodit sahasını 13 parsele ayırmıştır. Daha sonra bu sahaları uluslararası katılım ile ihaleye açmıştır. Bu hukuksuzluğa rağmen KKTCnin hakları Birleşmiş Milletler tarafından tescil edilmiştir. Hem siyasi eşitlik hem eşit egemenlik hakkı tanınmıştır. Bu hak sadece paylaşım hakkı değil, kaynakların aranması ve geliştirilmesi sürecinde de birlikte hareket edilmesini zorunlu kılmıştır.

GKRYnin tek taraflı ve hukuksuz anlaşmaları sonucu Türkiye ve KKTC harekete geçmiştir. Belirtilmesi gereken bir nokta da Türkiye bu atılıma geç başlamıştır. Türkiye ve KKTC 21 Eylül 2011de kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalamıştır. TPAOya petrol ve doğal gaz arama izni verilmiştir. 2011den beri bölgede sismik araştırma gemimiz Barbaros Hayrettin Paşa ve derin deniz sondaj gemimiz Fatih arama çalışmaları yapmaktadır. İkinci sondaj gemimiz Yavuz ise bu ay içerisinde arama faaliyetlerine katılacaktır. Türkiye dünyada yeraltı sondajı yapabilecek yeni nesil gemilere sahip olan 10 ülkeden biri haline gelmiştir. GKRYnin hukuka aykırı kararlarına karşılık Türkiye 18 Mart 2019 tarihinde Birleşmiş Milletlere gönderdiği mektupta, Türkiyenin Akdenizdeki kıta sahanlığını sınırlarını 32 derece, 16 dakika, 18 saniye doğu meridyeni ile 28 derece batı meridyeni arasında kalan bölge olarak belirtmiştir. Ayrıca Türkiye ile Mısır deniz yetki alanının orta hattının Türkiyenin kıta sahanlığının sınırı olduğu dile getirilmiştir.

Doğal gazda %99, petrolde %89 dışa bağımlılığı olan Türkiye için Doğu Akdeniz ve Kıbrıs enerji açısından artık hayati öneme sahiptir. Türkiyenin enerji arz güvenliğini sağlama

alması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye Doğu Akdeniz enerji rezervlerinin Avrupa enerji piyasasına ulaştırılmasında en güvenli ve en ucuz güzergâhtır. Bunun yanında Türkiyenin artan enerji ihtiyacından dolayı Doğu Akdeniz gazı için de en uygun pazarlardan biridir.

Doğu Akdenizdeki ve Kıbrıs çevresindeki enerji kaynakları küresel güçleri ve şirketleri bölgeye çekmiştir. ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, GKRY, İsrail ortak askeri tatbikatlar yapmaya başlamıştır. Özellikle Avrupa Birliği enerji bağımlılığını azaltmak ve Rusyayı devre dışı bırakmak için gözünü bu bölgeye dikmiştir. Çünkü Avrupanın yumuşak karnı enerjidir. GKRY, Avrupa Birliğinin Daimi Yapılandırılmış İşbirliğine (PESCO) dâhildir. 2018de gerçekleşen Brüksel zirvesinde PESCO ülkeleri birbiriyle ortak askeri ve savunma alanında işbirliği gerçekleştirdiler. Yine Amerikalı üst düzey yetkililer Rum tarafı ile görüşerek hava ve deniz üslerinde kolaylıklar istediler. Ayrıca İsrail gemileri ve Yunanistan Apache helikopterleri ile birlikte sahadadır. Rum kesimine şimdilik Avrupa Birliği açık, ABD gizli bir şekilde destek vermektedir. Daha şimdiden enerji firmalarının gemileri ile Türk deniz kuvvetleri karşı karşıya gelmiştir. Şu an hukuka aykırı şekilde Kıbrısın güvenliği ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan ve İsrail tarafından sağlanıyor diyebiliriz. Adanın %3ünde askeri üsleri bulunan İngilizler, Akrotiri üssüne 100ün üzerinde yeni nesil F35 uçaklarının konuşlandırılmasına karar vermiştir. Bu üslerde NATO uçakları da görev yapmaktadır. Suriyedeki hedefleri 15 dakika içinde vurup dönecek bir konuma sahiptirler.Adada 3.000 civarında İngiliz askerinin görev yaptığı tahmin edilmektedir. Ayrıca NATO ve ABDnin kullandığı elektronik ve sinyal istihbaratı sağlayan ve Ortadoğuyu dinleyen istasyonları bulunmaktadır. Rumlar, Fransızlar ile askeri işbirliği yapmaktadır. Fransızlar hava ve deniz üslerini kullanabileceği gibi enerji bağlamında deniz güvenliğini sağlayacaklardır. Kıbrıslı Rum askerler de Fransız okullarında eğitim alabileceklerdir. Kıbrıs adası enerji faaliyetleri açısından hızla ABD, İngiltere ve Avrupa Birliğinin askeri üslerinin merkezi haline gelmektedir. Yine Fransızlar bölgeye uçak gemisi yollamış olup Mısır ile ortak tatbikatlar yapmıştır. Tabii ki iki yükselen aktörü de unutmamak gerekmektedir: Rusya ve Çin…

Putin ile bölgeye geri dönen Rusya 2011den beri Akdenizde önemli bir aktör olarak her geçen gün gücünü artırmaktadır. Ayrıca Karadenizde de filosunu yeni nesil savaş gemisi ve denizaltılar ile güçlendirmiştir. Rusyanın artık bir deniz gücü olduğunu dile getirebiliriz. Rusyanın artan deniz tatbikatları ve liman ziyaretleri bu denklemi tamamlamaktadır. Yine Rusya 10 adet ileri teknoloji gemisini Suriyede konuşlandırmıştır. Tartus ve Lazkiye limanlarını uzun yıllar kullanacaktır. Çok sayıda gemiyi bulunduracak bu limanlar, nükleer yakıtlı gemilere de hizmet verebilecektir. Tartus limanında bulunan Rus Akdeniz Görev Kuvveti gemilerinde bulunan balistik füzeler İtalyaya kadar tüm NATO tesislerini menzili içine almaktadır. Rusya bölgede artık daimi deniz kuvveti bulundurmaktadır. Ayrıca Rusya son yıllardaki önemli başarıları ile bir Akdeniz ve Ortadoğu ülkesi olarak da tanımlanabilir. Rusyanın özellikle Kıbrıs Rum tarafında ciddi yatırımları vardır. Kıbrıs Rum tarafından kalıcı üsler talep etmektedir. Diğer bir önemli aktör Çin ise hem Giritte hem de Yunanistanın Pire limanında ticari üsse sahiptir. Akdenizde Çin ve Rusya ortak deniz tatbikatları yapmaktadır.

Yalnız unutulmaması gereken bir nokta da dünyamızda hukukun gücü değil, gücün hukuku olduğu bir dönem yaşanmaktadır. Eliniz ne kadar güçlüyse o kadar başarılı olma şansınız vardır. Çünkü ABD, Avrupa Birliği, İngiltere ve İsrailin, Türkiyenin ve KKTCnin Akdeniz ile

Kıbrıstaki yetki alanlarını tanımaz tavrı artan şekilde devam etmektedir. Tabii Türkiye, 27 Şubat- 8 Mart 2019 tarihleri arasında Karadeniz, Ege ve Akdenizde aynı anda 103 geminin katılımı ile gerçekleşen Mavi Vatan-2019 deniz tatbikatı ile Türkiyesiz ve KKTCsiz bir girişime izin verilmeyeceğini ilgili devletlere ve tüm dünyaya duyurma amacını taşımıştır. Türkiyenin Karadeniz, Ege ve Akdeniz olarak tanımladığı Mavi Vatanından en ufak bir taviz verilmeyeceği gösterilmiştir. Mavi Vatanın hemen ardından Cumhuriyet tarihinin en büyük planlı tatbikatı Denizkurdu-2019, Anadolu'yu çevreleyen üç denizde 131 gemi, 57 uçak ve 33 helikopterin katılımıyla gerçekleşmiştir. Bu suretle operatif seviyede harekâta hazırlık eğitimlerini Mavi Vatan 2019 Tatbikatı ile tamamlayan Türk Deniz Kuvvetleri, çok daha büyük bir katılımla, stratejik ve operatif seviyedeki Deniz Kurdu Tatbikatını da gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Yaklaşan enerji savaşları için Türkiye nasıl bir yol izlemelidir? Bunca küresel ve bölgesel aktörün olduğu bir sahada nasıl bir strateji önümüzü açabilir?

Öncelikle KKTC ile ortak hareket edecek kurum ve kuruluşlar oluşturulmalıdır. Ortak bir yapı çerçevesinde ortak bir strateji takip edilmelidir. Türkiye, TPAO ve BOTAŞ gibi iki büyük enerji kuruluşunu tek elde yeniden yapılandırarak küresel bir şirkete çevirmelidir. Hem personel hem teknik donanımı geliştirilmelidir. Çünkü bu bölge Türkiyenin 100 ile 500 yıllık enerjisini karşılayabilecek rezerve sahiptir. Ayrıca Türkiyenin bir enerji koridoru ve pazarı olacağının temelleri bu rezervler ile atılmıştır. İşte bu sebeplerden dolayı uzun vadeli ulusal politikalar yeniden dizayn edilmelidir.

Türkiye son dönemde ekonomik ve silahlı terör ile köşeye sıkıştırılmaya çalışılmaktadır. Birçok cephede ABD-AB bloğu ile karşı karşıyayız. Bu durum Doğu Akdeniz ve Kıbrıs konularında da geçerlidir. Türkiye ve KKTC kendilerine karşı oluşan ABD-İngiltere-Fransa-İtalya-Yunanistan-GKRY-İsrail-Mısır bloğuna karşı kendi bloğunu oluşturmalıdır. Ama ondan önce üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olarak Türkiye, dünyadaki sayılı deniz güçleri arasında yer almalıdır. Uçak gemileri ve nükleer denizaltılar ile Türkiye bir deniz gücü olmalıdır. Donanmamız hızla modernleştirilmelidir. Küresel bir güç olmak için deniz gücü şarttır. Daha sonra Türkiye, KKTC'de kalıcı olarak hem hava hem de deniz üsleri inşa etmelidir. Bölgede dünyanın ikinci ekonomik gücü Çin ve dünyanın sayılı askeri güçlerinden Rusya ile işbirliği tercih edilmelidir. Tabii bu iki dev ülkenin yanında, büyük enerji ithalatçısı iki ülke yani Hindistan ve Japonya ile işbirliğine gidilebilir. Bu ülkelerden sonra ikinci aşama olarak Azerbaycan ile Türkiye-KKTC-Azerbaycan enerji ortak komisyonu kurulabilir. Azerbaycanın SOCAR firması ile petrol ve doğal gaz kaynaklarının arama, üretim, işletme, dağıtım ve depolaması gibi ortak projeler yürütülebilir. Özellikle KKTCde ortak rafineri projesi hayata geçirilebilir. Yine ortak depolama sistemleri inşa edilebilir. Bu yatırımlar büyük oranda istihdam yaratacaktır. Bölgesel olarak Suriye ile ilişkilerimizi yeniden yoluna koyarak hem İskenderun Körfezini güvenceye alıp hem de etki sahamızı genişletebiliriz. Bu konuda Ruslar da Tartus üssünü garantiye almak istemektedir. Lübnan ile de MEB sınırlarımızın çizilmesi hareket kolaylığı sağlayacaktır. Ayrıca Rus partnerlerimizden alacağımız S-400 füze sistemlerinin bir kısım bataryası kesinlikle Akkuyu Nükleer Santralini, Doğu Akdenizi ve Kıbrısı menzil içine alacak şekilde yerleştirilmelidir. Çinin Kuşak-Yol İnsiyatifi için Doğu Akdeniz kritik öneme sahiptir. Öncelikle Rusya-Çin-Hindistan-Brezilya-Japonya ile Doğu Akdeniz ve Kıbrısta ortak

araştırma ve enerji üretme anlaşmaları yapılmalıdır. Hatta bu bölgede artık Rusya-Çin ya da Rusya-Çin-Hindistan ile ortak deniz üssü projeleri gündeme getirilmelidir. Rusya-Çin-Hindistan-Brezilya ile ortak tatbikatlar yapılmalıdır. Deniz üssü projesi ve enerji yatakları araştırmaları sayesinde küresel aktörler ile Türkiye ve KKTC için verimli projeler de geliştirilebilir. Bunlardan ilki Türkiye ve KKTCyi kara ve demiryolu ile bağlayacak bir köprü inşası olabilir. KKTCnin alt ve üst yapısı yeniden düzenlenebilir. Ortak yazılım ve teknoloji alanlarında üniversiteler kurulabilir. Nüfusları kalabalık bu ülkeler hem Türkiye hem de KKTC için büyük turist potansiyeline sahiptir. Bu suretle, ileride KKTCnin tanınması konusunda küresel aktörlerin desteği de sağlanabilir. Tüm bunların Türkiye tarafında çok yönlü ve dengeli bir şekilde yürütülmesi gerekecektir.

KAYNAKÇA

Atun Ata, Doğu Akdeniz ve Enerji Savaşları, Anka Enstitüsü, Eylül-Ekim 2018

Yılmaz Emre, Doğu Akdenizde Enerji Çıkmazı, SETA, Mart 2018

Güçyetmez Ferdi, Akdenizde Enerji Savaşları, DİSAM, Mayıs 2019

Alpar Güray, Doğu Akdenizdeki Enerji Mücadelesinin Güvenlik Açısından Muhtemel Sonuçları, SDE, Şubat 2019

Sağsen ilhan, Yeni Bir Kriz ve Mücadele Alanı: Doğu Akdeniz, Anadolu Ajansı, Mayıs 2019

Pamir Necdet, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik, Petrol Mühendisleri Odası, Haziran 2018

Tarakçı Nejat, Güç Dengeleri Işığında Türkiyenin Doğu Akdeniz Stratejisi Nasıl Olmalıdır? , TASAM, Nisan 2019

Taşçıoğlu Ömer Lütfi, GKRYnin Türkiye Cumhuriyetine ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine ait Deniz Yetki Alanlarındaki Petrol ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları ve Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları, SocıalScıencesStudıesJournal, Aralık 2018

Fotoğraf: m5dergi.com

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: YÜCEL, Umur Tugay. 2026. "TÜRKİYE'NİN YENİ MÜCADELE ALANI: DOĞU AKDENİZ VE KIBRIS DİPLOMATİK GÖZLEM- TEMMUZ 2019." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2019 / 51. Temmuz 17. Erişim Kasım 08, 2026. https://www.avimbulten.org/Blog/TURKIYE-NIN-

YENI-MUCADELE-ALANI-DOGU-AKDENIZ-VE-KIBRIS-DIPLOMATIK-GOZLEM-TEMMUZ-2019

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır